

GEWOON ANDERS

• VERENIGING GEMEENSCHAPPELIJK WONEN • NOVEMBER 2020

Corona in Centraal Wonen Delft

Gemeenschappelijk Wonen ,Update'

Alleen zijn, eenzaamheid -
ook in woongroepen?

INHOUD

- 02 **Gemeenschappelijk wonen 'Update'**
- 07 **Nieuw bericht uit de Biotoop**
- 08 **Alleen zijn, eenzaamheid - ook in woongroepen?**
- 09 **Corona in CW Delft**
- 11 **Els de Jong**
- 12 **Beloftes, afspraken, regels verantwoordelijkheden**
- 13 **Gehoord Gezien Gelezen**
- 14 **Column: Dode dieren**
- 15 **Meer betaalbare woningen**

colofon

GEWOON ANDERS
is het blad van de Vereniging
Gemeenschappelijk Wonen

Abonnementen en losse nummers
Zie info achterflap,
Voor een proefnummer mail naar
info@gemeenschappelijkwonen.nl

Redactieadres
Oosterweg 2c
1968 KN Heemskerk

Redactie
Anna Dijkhuis
Heleen Toet
Flip Krabbendam
Co Aaij

Aan dit nummer werkten mee
Peter Bakker
Kim Verheugen

Foto voorpagina
Bewoners rond het vuur in
Centraal Wonen Delft

Vormgeving
Co Aaij

Druk
Drukkerij Pasklaar te Sittard

Gemeenschappelijk wonen 'Update'

Na meer dan een halve eeuw 'Centraal wonen/Gemeenschappelijk wonen/Co-housing' is het tijd om terug te kijken én vooruit te kijken. Vragen zijn dan: Waar ging het vooral om in de begintijd? In hoeverre zijn verwachtingen uitgekomen? Wat is er veranderd en wat is overeind gebleven?

Antwoorden in dit stuk zijn gebaseerd op projectbezoeken, gesprekken met ervaringsdeskundigen, begeleiding door consultants en een (bescheiden) selectie uit de literatuur over dit onderwerp. Het laatste woord is hier nog lang niet over gesproken of geschreven. Wij hopen dat de informatie en de inzichten die we verzameld hebben herkenbaar zijn voor de bewoners van bestaande projecten, maar tegelijkertijd nieuwe inzichten oplevert, die zij kunnen toepassen bij een eventuele (re)organisatie van de gemeenschappelijkheid, in sociale of bouwkundige zin. Hopelijk kunnen ook nieuwe groepen, die aan het avontuur beginnen, hier inspiratie uit putten.

Waarom kiezen voor gemeenschappelijk wonen?

Belangstelling voor gemeenschappelijk wonen neemt (weer) toe. Dat is gedeeltelijk verklaarbaar door de enorme groei van het absolute en relatieve aantal - voor een aanzienlijk deel vrijwillig - éénpersoonshuishoudens in de meeste westerse landen. Het geldt zowel voor jonge als oudere inwoners, waar verschillende verklaringen voor zijn. Die hebben enerzijds te maken

met statistische ontwikkelingen zoals leeftijdsopbouw en huishouden type, maar ook met sociaal culturele ontwikkelingen. Dit leidt tot accentverschuivingen en vernieuwing. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat de centrale redenen om voor gemeenschappelijk wonen te kiezen al decennia overeind blijven.

Het gaat nog altijd om:

Gemeenschap(pelijkheid), saamhorigheid, gezelligheid, contact in je directe (woon)omgeving, meer dan alleen burens voor elkaar zijn, diversiteit (is

meer keuzemogelijkheden in contacten) en samen dingen doen/organiseren, dus ook medeverantwoordelijkheid voor het reilen en zeilen.

Positieve ervaringen die bewoners van gemeenschappelijk wonen situaties opdoen en noemen zijn:
Wél familiegevoel, maar géén familie, saamhorigheid, gevoel van thuiskomen en simpelweg het plezier met elkaar. In projecten van, voor en door ouderen worden een gevoel van veiligheid, wederzijdse hulp en een beetje op elkaar letten positief gewaardeerd. Dat wil niet zeggen dat het alleen maar rozengeur en maneschijn is. Botsingen, misverstanden en onbegrip, het hóórt er allemaal bij, dus ook wie voor gemeenschappelijk wonen kiest krijgt er onvermijdelijk mee te maken.

Net als 'vroeger' spelen ook financiële en economische motieven een rol, evenals politieke en utilitaire. In welke mate verschilt per project. Hetzelfde geldt voor milieu sparende vormen van energievoorziening: in vrijwel alle nieuwere projecten wordt hiervoor gekozen en wordt er, in mindere of meerdere mate, het accent op gelegd.

Het belang van voldoende privéruimte, van *'een plek voor jezelf'* wordt altijd, vaak met nadruk genoemd. Steeds vaker is dat een wens, soms zelfs een eis, van leden van hetzelfde huishouden: ook in de privé woning *'a room of one's own'* graag.

Gemeenschappelijk wonen in de praktijk

Gemeenschappelijke ruimten, voorzieningen, activiteiten en vormgeving (architectuur)

Meer dan een halve eeuw ervaring met verschillende vormen van gemeenschappelijk wonen zoals die zich sinds de jaren zestig hebben ontwikkeld ('van commune tot woongroep' kopte de Volkskrant begin jaren tachtig) is in principe een goudmijn. Maar hoe krijg je op een structurele manier toegang tot die kennis?

Om een idee te krijgen van de verworven kennis bezocht de redactie in 2015, 2016 en 2017 een aantal projecten: Hilversum, Rotterdam, Delft, Wageningen en Haarlem. De aanbevelingen en opmerkingen in deze bijdrage zijn

daar een weerslag van. We hebben ervoor gekozen om niet naar deze projecten te verwijzen om herhalingen te voorkomen en het beeld ontstaat dat het alleen over deze projecten gaat.

In onze bezoeken kwamen we twee varianten tegen.

1. Komt er **alléén projectruimte**, dwz. één of meerdere gemeenschappelijke ruimten die voor alle projectbewoners bestemd en toegankelijk zijn? of
2. Is er sprake van zgn. **gedifferentieerde gemeenschappelijkheid**, dwz. dat er naast projectruimte meerdere, kleinere gemeenschappelijke, zgn. cluster of groepsruimten op verschillende plekken in het project aanwezig zijn: **gelaagde gemeenschappelijkheid**.

Als het voorbereiding en ontwikkelproces van een project goed is verlopen, dwz. dat de bewonersgroep intensief betrokken is geweest bij de ontwikkeling van het woonprogramma, sluit zo'n keuze aan bij het beeld van gemeenschappelijk wonen dat de groep voor ogen heeft.

Projecten met alleen projectruimte

In projecten met alleen projectruimte is de gemeenschappelijkheid een extra, bovenop de ruimte in de privé woning.

Gemeenschappelijke activiteiten organiseer je als groep voor de héle groep en de ruimten daarvoor gebruik je om samen extra dingen te doen. Dat kan variëren van kinder-, verjaardags-, kerst- en andere feestjes, samen eten, koffie ochtenden en/of bar avonden, vergaderen, culturele bijeenkomsten organiseren e.d. In frequenties die passen bij de wensen binnen de hele groep.

Bij de vormgeving van deze gemeenschappelijkheid speelt de ruimtelijke organisatie daarvan, de architectuur, een belangrijke rol. Cruciale vragen zijn hier:

• Wat is 'de beste plek' voor een centrale projectruimte?

Belangrijk bij gemeenschappelijke voorzieningen is dat deze ruimten 'in de loop' liggen. Als je dan bijvoorbeeld op weg naar huis, of als je boodschappen gaat doen langs de bar komt, is de kans groter dat je - spontaan - besluit om even een praatje te maken en zo contact te houden, of wat langer te blijven hangen.

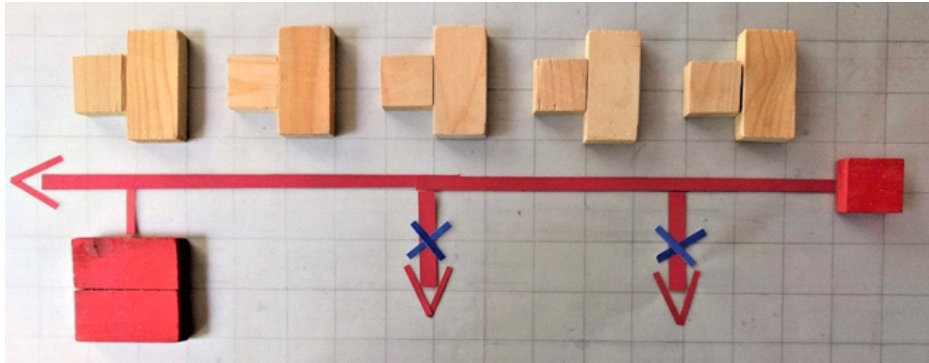
Dit is echter niet in alle projecten op deze manier vormgegeven. Zo zijn er gemeenschappelijke voorzieningen wel eens op het dak geplaatst; de kans dat iemand daar op weg naar huis langs komt is immers vrijwel nihil. Daarom werkt een gemeenschappelijk dakterras in de meeste gevallen ook niet.

In de projecten die we als redactie in Nederland hebben bezocht was de ligging van de projectruimte niet altijd even gelukkig gekozen. Zo kon je door de verspreide ligging van de trappenhuizen vaak uitgaan of thuiskomen zonder ook maar iets van de projectruimte mee te krijgen.

Soms kunnen projectvoorzieningen wat achteraf liggen; dat hoeft geen bezwaar te zijn als het gaat om ruimten waar je sowieso naar toe 'moet', zoals een gemeenschappelijke wasmachineruimte.

Projectruimte, links, in de loop. Een ruimte waar je toch heen moet, zoals wasmachineruimte, kan op een willekeurige plek liggen.

● **Aan welke eisen moet die (project)ruimte voldoen qua:**

- aantal vierkante meters

De optimale omvang hangt natuurlijk af van het aantal mensen dat daar tegelijkertijd gebruik van moet kunnen maken. Bijvoorbeeld bij feesten, vergaderingen en gemeenschappelijk eten. Als er alléén een projectruimte is zullen bewoners er óók in kleinere groepen gebruik van willen maken. Bijvoorbeeld om als - meer of minder vast - groepje samen te kunnen eten.

- differentiatie, opdeelbaarheid

Het kan fijn zijn als bewoners voor bijeenkomsten in kleiner verband, zoals bovengenoemde maaltijden of voor bar-avonden of cursussen, de projectruimte wat kleiner kunnen maken. Het is aan te bevelen om dan een gelede ruimte te ontwerpen, waarvan een deel bijvoorbeeld met een groot gordijn kan worden afgescheiden. Als het de be-doeling is dat de ruimten aan twee kanten van de scheiding tegelijkertijd gebruikt kunnen worden, is een flexibele wand aan te raden, met de nodige geluidsisolatie. Het is dan ook belang-rijk dat bij opsplitsing beide ruimten apart bereikbaar blijven.

- accommodatie

(keuken, bar, vergaderruimte)

Afhankelijk van waar de projectruimte voor gebruikt wordt kunnen voorzieningen als een bar, een keuken, een vergadertafel, een beamer, een geluidsinstallatie en niet te vergeten wifi essentieel zijn.

- bereikbaarheid

(voor alle bewoners gelijk)

Soms is de projectruimte voor een deel van de bewoners binnendoor bereikbaar, terwijl anderen buitenom moeten gaan. Een ongelijkheid die ertoe uitnodigt dat de 'binnendoor' bewoners er vaker gebruik van maken en zich de ruimte als het ware, onbedoeld, toe-eigenen en/of dat bewoners die verder weg wonen dat zo ervaren.

- geluidsisolatie

Geluidsisolatie is een aspect dat grote zorg vereist. Het kan een reden zijn om de projectruimte, voor zover het de bar en de feestruimte betreft, zo te ontwerpen dat er geen woningen bovenop staan. Het is immers frustrerend voor bovenbewoners als zij last hebben van feestgangers, terwijl zij ook geen spelbreker willen zijn... Het is zaak om dit soort problemen door het ontwerp te vermijden.

- relatie met de buurt

Een open relatie naar de buurt kan een sociaal programmapunt zijn, wat consequenties heeft voor de situering van de projectruimte.

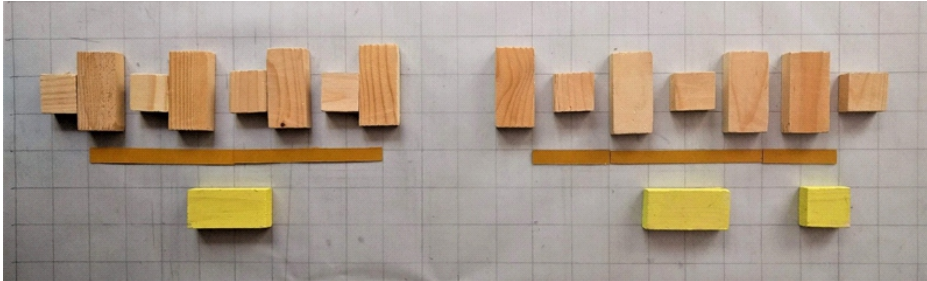
Als de projectruimte 'in de loop' ligt is de ligging meestal ook geschikt voor een gemakkelijke relatie met buurtbewoners. Punt is wel dat de projectruimte duidelijk herkenbaar - zelfs uitnodigend - moet zijn vanaf buiten (en dat de toegang bijvoorbeeld niet achter een portiekdeur verscholen ligt).

Projecten met een gelaagde gemeenschappelijkheid

Bij projecten met een gelaagde of gedifferentieerde gemeenschappelijkheid gaat het ook over samen dingen doen, maar nu frequenter, soms dagelijks en in kleiner verband, bijvoorbeeld regelmatig samen koken en eten met leden van een paar (vaste) andere huishoudens. Dat vraagt om een gemeenschappelijk keuken. Je kunt ook denken aan speelruimte voor jonge kinderen, voor tieners en/of een soort groepshuiskamer met tijdschriften, TV, spelletjes (weer in de mode) en andere extra's. Dit soort sociale keuzes stelt eisen aan de hiervoor te ontwikkelen gemeenschappelijke ruimten op een kleiner schaalniveau.

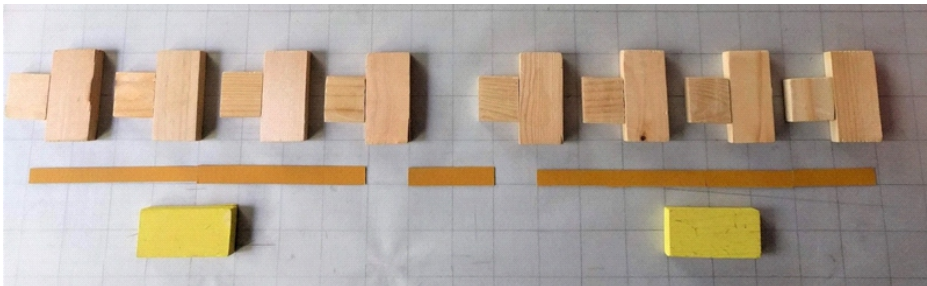

Er zijn hier twee varianten te herkennen. De zogenaamde 'clusterruimten' zijn bedoeld voor de bewoners van een klein aantal 'geclusterde' woningen, meestal zo'n vier of vijf. Deze ruimten zijn meestal uitgerust met een eetkeuken en soms ook met een zithoek en een toilet, terwijl de bewoners in hun eigen woning ook over een keuken (in veel gevallen een 'kitchenette') en eigen sanitair beschikken. Dan is er ook de 'groepsruimte'. Deze beschikt over dezelfde voorzieningen als een clusterruimte, maar nu vormen de bewoners een woongroep, waarbij zij privé alleen over een woon- en slaapruiimte beschikken

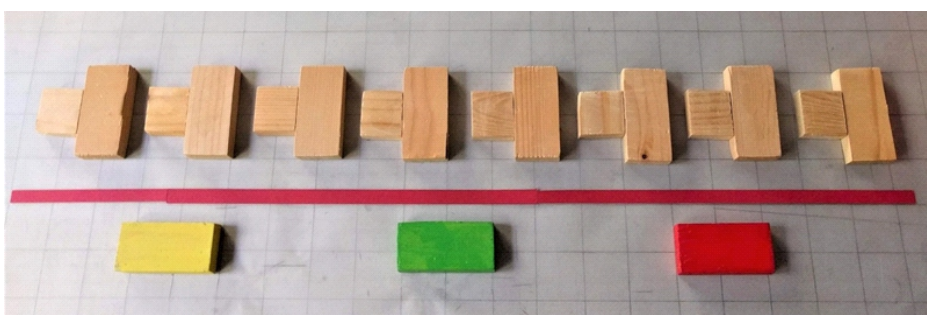
Links een clusterruimte, met woonkeuken, rechts een groepsruimte met woonkeuken en gemeenschappelijk sanitair.

Wat bij deze clusterruimten en groepsruimten een rol kan spelen is de openheid (sociaal) en bereikbaarheid (fysiek) voor bewoners die van een andere cluster- of groepsruimte gebruik maken. In veel projecten willen bewoners de mogelijkheid hebben om op bezoek te gaan bij, of te participeren in andere, verder van hun woning gelegen 'clusterruimten' of 'groepsruimten'. Dat is gemakkelijker als je, zonder de straat op te hoeven gaan, toch toegang hebt tot deze ruimten.

Twee clusterruimten die gemakkelijk toegankelijk zijn voor de bewoners van een buurcluster

Bereikbaarheid van cluster en groepsruimten voor andere bewoners biedt ook de mogelijkheid om van cluster of groep te wisselen, zonder te hoeven verhuizen. Met wie men bijvoorbeeld regelmatig samen eet e.d. is dan niet ruimtelijk bepaald. Dit opent de mogelijkheid om clusters of groepen te differentiëren naar eet- en andere leefgewoonten. Zo kan bijvoorbeeld één van de cluster- of groepsruimten worden gebruikt door en voor veganisten, terwijl een andere wordt gebruikt als logeerkamer, voor spelletjes, als kantoortje, voor kinderkoken, of voor een filmclub. Op dat moment kunnen groeps- of clusterruimten veranderen in projectvoor-

Clusterruimten die een rol gaan spelen op projectniveau doordat zij verschillende bestemmingen krijgen

Sociale organisatie

In zowel gelaagde projecten als projecten met alleen projectruimte is sociale organisatie een cruciaal punt. Ervaringen met regelmatig samen eten leren dat een groep van ca. acht (maximaal twaalf) personen goed werkt. Er is dan overzicht over wie regelmatig komen en daarmee ook een soort van sociale controle (een onmisbare kracht, die zowel positief als negatief kan uitpakken).

De ervaring leert dat vrijwel iedereen voorstellingen heeft van 'gezellig' samen eten, T.V. kijken, spelletjes doen en loungen en hoe dat er - idealiter - uitziet. Veel minder realiseren mensen zich van tevoren dat activiteiten als boodschappen doen, koken, opruimen en schoonmaken hier een onmisbaar onderdeel van uitmaken.

De ervaringen in veel projecten van de laatste decennia is dat er minder gebruik wordt gemaakt van de projectruimte (vaak met barfunctie) dan voorheen.

Gebruik van die ruimten gaat niet vanzelf, het vereist sociale organisatie. De meeste groepen hebben, met meer of minder vallen en opstaan, ervaren dat het heel wat energie en inzet vraagt om de continuïteit daarvan enigszins te waarborgen.

Datzelfde ervaart men bij het vinden van mensen die bereid zijn bestuursverantwoordelijkheid op zich te nemen. In langer bestaande (ruim een halve eeuw) projecten wordt regelmatig voor een tweede of zelfs derde keer een beroep op bewoners gedaan.

Zoals altijd speelt de maatschappelijke context ook hier een rol. We leven in een individualistische prestatie maatschappij die ons voortdurend uitdaagt 'het beste' uit onszelf te halen, vanuit het idee dat ieder mens persoonlijk verantwoordelijk is voor de eigen prestaties en voor wat hij of zij 'bereikt' in de samenleving. Als gevolg van 'outsourcing' is het aantal ZZP-ers in snel tempo toegenomen. Voor deze categorie is de onzekerheid zo mogelijk nog groter. Intussen is het 'common practice' dat man en vrouw beiden werken, terwijl de kinderen op de BSO worden opgevangen.

Als ouders (de bewoners) na hun werk en via de BSO thuis komen, ontbreekt

het niet alleen aan tijd, maar vaak ook aan energie voor gevarieerde en interessante communicatie met medebewoners. Dat geldt zowel voor gezinnen als bewoners van gemeenschappelijk wonen projecten.

'Bemensing' van activiteiten in cluster en groepsruimten verloopt meestal soepeler; hier zijn de lijntjes korter. Er zijn wel andere zgn. bedreigingen. Verschillen van inzicht over de gang van zaken en/of té ongelijke investeringen kunnen tot stagnatie leiden. Met een beetje geluk is dat tijdelijk. Anders dan bij de projectruimte blijkt dat er bij de kleinere gemeenschappelijke ruimten zelden sprake is van langdurige 'leegstand'.

Tuinen

De gemeenschappelijke tuin is een belangrijke 'projectvoorziening' die aparte aandacht verdient omdat gemeenschappelijke tuinen vaak het begin kunnen zijn van verdergaande gemeenschappelijkheid in het wonen, bijvoorbeeld waar 'gewone' burgers de schuttingen tussen hun tuinen weghalen.

Een sprekend voorbeeld uit de Verenigde Staten: in 1986 kopen, Kevin Wolf en Linda Cloud (mooie namen in dit verband) twee milieu activisten ('environmental activists') twee huizen naast elkaar in het Universiteitsstadje Davis in Californië. **Zij besluiten de schutting tussen de tuinen weg te halen.** Als vanzelf ontwikkelt zich de gewoonte om, met hun roommates, regelmatig samen te eten in het grootste huis.

Meer gemeenschappelijk wonen georiënteerde mensen kopen of huren een woning in de directe omgeving. Meer

schuttingen worden gesloopt. En meer mensen doen mee met het gezamenlijke eten. Zij worden bekend als 'N Street Cohousing' en door het stadsbestuur erkend als 'planned development'. Dit betekent dat uitbreiding van woningen mogelijk is en gemakkelijker wordt én er kan een 'miniatuur gemeenschapshuis' worden gebouwd. In 2010 wonen er vijftig personen. Nergens schuttingen of andere afsluitingen te vinden, wél bloemperken, fruitbomen, weggetjes en laantjes - bezaaid met kinderspeelgoed - en een kippenren met kippen, alles in de grote, gemeenschappelijke tuin. *)

In de meeste gemeenschappelijk wonen projecten is er een tuin op projectniveau. Onder meer uit projectbezoek blijkt dat deze buitenruimte een belangrijke rol speelt in de onderlinge contacten tussen bewoners. Vrijwel iedereen komt er regelmatig. En vrijwel iedereen vindt deze voorziening belangrijk. Ook hier is de vormgeving essentieel. In projecten met een volledig of gedeeltelijk omsloten projecttuin is de privacy voor bewoners groter dan bij projecten met een verspreide gemeenschappelijke tuin. De kans dat hier inderdaad iederéén komt is dan groter. Van belang zijn ook hier weer de bereikbaarheid en zichtbaarheid vande projecttuin voor de verschillende bewoners.

Het soepel laten verlopen van het gebruik van de tuin vereist, alweer, sociale organisatie. Afspraken zijn nodig over gebruik (tijden, spelen van kinderen, huisdieren enz.) en onderhoud. Het is bekend dat afspraken het best werken als ze duidelijk zijn, gedragen worden door een grote meerderheid en pas 'echt' werken als bewoners

- bij voorkeur iedereen natuurlijk - zich medeverantwoordelijk voelen én tonen voor de gang van zaken in de projecttuin.

Er bestaan ook stukjes gemeenschappelijke tuin die vooral of alleen gebruikt worden door bewoners van een bepaalde cluster of groep. Hiervoor geldt wat ook opgaat voor de cluster en groepsruimtes in het gebouw: omdat de lijntjes korter zijn en mensen weten wie er regelmatig komen is het beheer ervan wat gemakkelijker.

Tot slot

Mocht wie dit leest betrokken zijn bij het oprichten van een project voor gemeenschappelijk wonen, ga dan niet alleen af op dit verhaal. Dit is geen disclaimer, maar juist een aanmoediging om erop uit te gaan. Gemeenschappelijk wonen heeft zoveel kanten dat je die nooit in één leesbaar verhaal allemaal tot hun recht kunt laten komen. En als dat wel zou lukken, dan zou het verhaal zó lang worden dat waarschijnlijk maar weinig mensen het helemaal uit zouden lezen. Gebruik de informatie uit deze bijdrage vooral om projecten te selecteren die je wilt bezoeken en om vragen te formuleren die je daar aan 'ervaringsdeskundigen' kunt stellen.

En natuurlijk kun je hierbij ook consultants in schakelen; die kunnen je gewijs maken en, indien gewenst, ook een initiatiefgroep begeleiden.

Op de site van 'gemeenschappelijkwonen.nl' zijn onder het kopje 'ondersteuning' diverse organisaties te vinden die hierbij behulpzaam kunnen zijn. Hier zijn ook adressen te vinden van vele projecten, in binnen en buitenland en voor wie zich wil verdiepen in achtergronden en onderzoek dat hierover de afgelopen decennia is gedaan staat er onder dit kopje ook een subkopje 'onderzoek'.

AD/FK

*) Dit huis is gefinancierd door Wolf en Cloud, alle overige bewoners die er komen eten, koken enz. betalen hier maandelijks 25 dollar voor. Behalve kook en eet accommodatie is er ook een gemeenschappelijke wasruimte. Uit: 'Happy City, Transforming Our Lives Through Urban Design' Charles Montgomery, 2013, New York

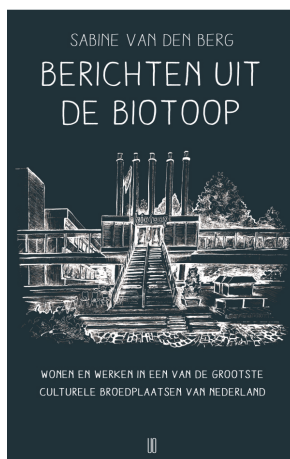

Schrijver Sabine van den Berg heeft tot voor kort met haar gezin in de Biotoop in Haren gewoond - het terrein van het voormalig biologisch centrum van de universiteit van Groningen.

Vorig jaar verscheen haar boek met mooie verhalen en tekeningen over deze woon/werkgemeenschap met als titel 'Berichten uit de Biotoop' - Wonen en Werken in één van de grootste culturele broedplaatsen van Nederland.

Het omslag vermeldt o.a.:
,Nog nooit leefden we samen met zoveel gelijkgestemden'.

Hiernaast één van haar verhalen en tekeningen, dd. november 2017

www.sabinevandenbergh.com

Nieuw bericht uit de Biotoop

Cadeautje

'Ik moet je iets leuks vertellen.' De Viking lacht geheimzinnig. Ik heb hem net gefeliciteerd met zijn jarige vriendin Nikki. 'Vanmorgen heb ik me laten inpakken door de kinderen. Ik heb mezelf cadeau gegeven. Gisteravond ben ik naar Emmy's naaiatelier gegaan en heb ik haar gevraagd of ze een lang, breed lint voor me kon fabriceren. Het moest helemaal om mij heen kunnen en dan nog lang genoeg zijn voor een strik. Die strik hebben de meisjes vanmorgen in elkaar geknoopt.'

Ik moet lachen. 'En wilde Nikki je hebben?'

'Ja! Volgend jaar op mijn verjaardag trouwen we.'

We zijn een jaar verder én het is de verjaardag van de Viking. Vanmorgen ben ik om half zes opgestaan. Mijn man heeft sinds een tijdje een baan waarvoor hij akelig vroeg de deur uit moet. Meestal draai ik me dan nog een keer om, maar nu dus niet. Ik sta op een stoel in mijn nachtop voor de voordeur van Nikki en de Viking. Met Duct tape plak ik slingers vast. Als ze hangen, kruip ik weer in bed. In de stilte van de vroege ochtend hoor ik een vreemd gepuf, dat soms weer stopt. De meeste geluiden van mijn burens ken ik inmiddels, maar dit kan ik niet thuisbrengen. Ik sta op; slapen lukt toch niet meer.

Op de gang zit mijn buurvrouw, in een badjas. Rond haar voeten liggen opgeblazen ballonnen. Op het pompje wiebelt een volgend exemplaar. Twee buurmannen zijn ook opgestaan, zij blazen de ballonnen zelf op. Ik neem ze van hen aan en knoop ze dicht. De hele ochtend blazen, pompen en knopen we. Onze gang ligt vol ballonnen; het lijkt de ballenbak van Ikea wel.

Dan komt de Viking eraan. Hij grijnst. In zijn kielzog rijdt zijn zoontje op een skelter. Ik zie aan zijn oogjes dat het hem wel wat lijkt om door de ballonnen te racen en kan zijn vader nog net op tijd waarschuwen.

'Gefeliciteerd!' zeg ik. 'Met je verjaardag en met je huwelijk.'

De Viking straalt. Hij is weer op weg naar Emmy's atelier. Hij wijst naar zijn zoontje: de mouwen van zijn jasje moeten nog worden ingekort.

Mijn burens en ik hangen intussen de ballonnen buiten aan de bomen langs het pad, zodat ze de huwelijksgasten straks de weg zullen wijzen naar de feestzaal. Nikki en de Viking zijn de eersten die in het huwelijk treden op trouwlocatie de Biotoop. Meneer Boomker, ambtenaar van de burgerlijke stand, grondlegger van de Harense boekhandel én buurman van de Biotoop, komt in toga onze burgemeester trouwen.

's Avonds gaan mijn jongste zoon en ik het bruidspaar feliciteren in vleugel F. Voor het eerst zie ik een bruid met een sleep waaraan een jongetje zich schaterend op zijn buik laat meesleuren. En hoewel haar bruidsjurk strapless is, maalt Nikki daar niet om, ze trekt haar zoontje lachend achter zich aan. De Viking draagt een overhemd met papegaaitjes en lianen. Hij kijkt uiterst tevreden, want hij is vandaag jarig én getrouwd.

Alleen zijn,
eenzaamheid

Ook in
woongroepen?

In deze tijd van afstand houden, coronacrisis, komen mensen ook verder van elkaar af te staan. Kranten en nieuwsberichten staan vol met de problemen van eenzame ouderen en boze voetbalsupporters. Studenten en basisschoolkinderen krijgen onvoldoende leerstof en de cafés moeten eerder sluiten.

Maar er zijn ook andere berichten. Een ziektekostenverzekering waarschuwt dat eenzaamheid slecht is voor de gezondheid, het kan tot depressiviteit leiden. En allerlei zorginstellingen bieden je een luisterend oor aan: wij staan voor u klaar. We moeten het samen doen. Echt hartverwarmend!

Die aandacht voor elkaar, over eenzaamheid, vooral in het begin van de coronacrisis, bracht de GA-redactie op de vraag hoe dat in woonroepen gaat. Als je daar woont ben je nooit alleen. We hebben nog steeds de mooie leuze 'samen doen wat samen kan'. Bij navraag horen we echter ook andere geluiden:

Een man die in een kleine woongroep met kinderen woonde zei voor de camera van een lokale omroep dat je ook in een woongroep eenzaam kunt zijn. Als antwoord op de vraag dat je nooit alleen hoeft te zijn, zo gezellig is het toch? Eén van zijn medebewoners, die dat hoorde, zegt nu dat het eigenlijk raar was, niet aardig, dat toen niemand erop inging, dat niemand vroeg of hij zich eenzaam voelde.

Iemand in een senioren groep moet ineens vanwege Covid-19 op last van het bestuur ophouden met de dagelijkse karweitjes die zij voor de groep doet. Ze staat ineens alleen, met lege handen.

De jonge vrouw, zzp-er, zit nu zonder werk, zoekt aansluiting bij een groepje om zo nu en dan samen te eten. Het lukt niet in haar eigen cluster maar ook niet in andere.

Iemand die al een paar jaar probeert geldzaken in haar groep bespreekbaar te krijgen, heeft het nu maar opgegeven. Zij zegt dat zij zich door de desinteresse en

het ontbreken van steun buitengesloten voelde. Soms ook erg alleen.

Dit zijn een paar voorbeelden van mensen die alleen wonen in een groep. Die alleen-woners hebben het er waarschijnlijk moeilijker mee. Als je samenwoont kun je het er met je partner over hebben. Alleen-woners kunnen niet altijd bij anderen, bij medebewoners of familie of vrienden, terecht. Je wil niet klagen, niet de vuile was ophangen, je blijft solidair met je groep. En buitenstaanders zou je voor begrip eerst te veel moeten uitleggen over hoe jouw groep in elkaar steekt.

HT

Reacties

Is deze problematiek herkenbaar? En hoe gaat jouw woongemeenschap daar mee om?

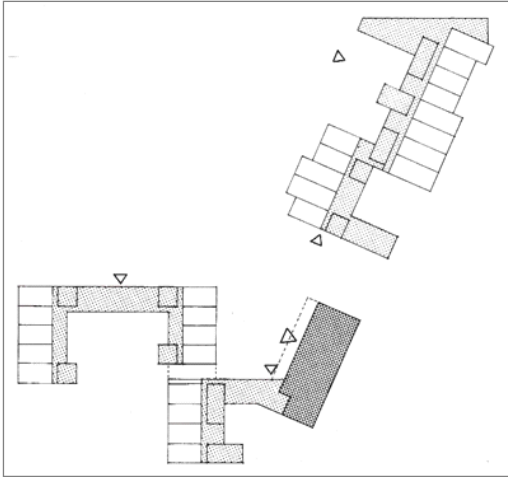
Wellicht kunnen we van elkaar leren en in een volgende GA hier op terugkomen.

Reacties graag naar:
info@gemeenschappelijkwonen.nl

De redactie

Corona in Centraal Wonen Delft

In 'Centraal Wonen Delft' wonen we met ca 100 bewoners. Het project heeft een middengebied, met aanliggend de projectvoorzieningen, zoals de bar en ontmoetingsruimte. Het donker gearceerde gebied in de illustratie hieronder. Het project is onderverdeeld in vier zogenaamde 'clusters' die elk zijn voorzien van een tuin, een klushok/berging, een fietsenstalling en een wasmachineruimte. Te zien in het licht gearceerde deel van de illustratie. Hier zien we ook de groepen die gevormd zijn rond eetkeukens.

Donker gearceerd: de algemene voorzieningen; licht gearceerd: de clustervoorzieningen en de groepen, aangegeven door de rechthoeken

In de groene cluster

Deze bijdrage is geschreven vanuit het perspectief van de 'groene' cluster. (Elk van de vier clusters is genoemd naar een kleur)

Toen het coronavirus toesloeg in Noord Italië kwam onze Italiaanse medebewoner juist terug uit Italië, uit de regio die het hardst was getroffen door het virus. Hij zou ons kunnen besmetten, want de manier waarop we wonen, vlak bij elkaar, zou een vernietigend effect kunnen hebben! Maar we hoefden ons geen zorgen te maken, hij ging in een zelf gekozen quarantaine: we zagen hem twee weken niet.

Toen we hem daarna spraken bleek hij heel bezorgd te zijn. Hij had, zoals hij zei: 'de grimmige toekomst gezien' in Noord Italië.

Toen kwam de 'intelligente lock-down'. Hoe konden we deze op onszelf toepassen? We waren burens, maar we woonden als een familie.

Nu zijn onze clusters van elkaar geïsoleerd, dat is een begin. Als eerste stap besloten we geen mensen van buiten meer uit te nodigen.

Maar hoe konden we het principe van de 'intelligente lockdown' binnen de

cluster interpreteren? We besloten de groep van 18 bewoners op te delen in subgroepjes. Eén van deze groepjes bestond uit 6 personen en zij nestelden zich in een van de gemeenschappelijke keukens. Andere subgroepjes gebruikten andere (privé) keukens. Bij deze indeling werd overlappend gebruik van sanitaire voorzieningen vermeden. De leden van de groep die de gemeenschappelijke keuken in gebruik hadden genomen, gebruikten deze ook als

werkplek. Gedurende de dag zaten zij daar gezamenlijk met hun laptops op de keukentafel en ze hadden een hoop plezier samen. Het was ook goed te zien dat meer mensen thuis waren, ook in de rest van de gemeenschappelijke ruimte. We bleven op afstand, maar toch voelde het beter dan de normale situatie waarin bewoners aan het eind van de middag thuis kwamen van hun werk, terwijl ze nog boodschappen moesten doen en komen. Met een ander plan voor de avond al in gedachten.

Via corona

Voor onze geplande huisvergadering weken we uit naar de tuin, waar we voldoende afstand konden houden. Een van de bewoners was zo nerveus over corona dat zij zichzelf liet vertegenwoordigen door haar smartphone. Vanuit een boom was zij via facetime met ons verbonden.

Huisvergadering in de tuin

In de periode dat de 'lockdown' nog heel strict was, hadden we een feestje in de tuin. Hier konden we elkaar ontmoeten en afstand houden. Er waren drankjes en er werd muziek gedraaid en na een tijdje verscheen er een politieagent aan het tuinhek... Een buur had geklaagd over het geluid. Het was niet duidelijk of de agent ons een bekeuring kon geven. We hielden afstand, maar we waren met meer dan drie personen. Dat mocht niet in de openbare ruimte, maar dit was onze privétuin. We kregen geen bekeuring. Deze waren 400 euro per persoon.

Later werden de regels aangepast voor studentenhuizen en woongroepen. Nu konden we beschouwd worden als een grote familie. Toch hielden we ons in huis aan de verdeling in subgroepjes. Maar in de tuin voelden we ons vrij. Het weer in mei was erg zomers, met lange warme avonden, en zo brachten we vele avonden in de tuin door, bij ons kampvuur.

Met een drankje en een hoop plezier. We begonnen dan op 1,5 meter van elkaar, maar als het later werd, en kouder, schoven de steeds dichterbij het vuur. En bij elkaar...

Bij het vuur

Misschien dat hierdoor onze interesse in de tuin werd gewekt. We begonnen erin te werken, dit was tenslotte een veilige plek. Delen die dichtgegroeid waren werden weer 'terugveroverd', er werd een hek rond het kippenhok geplaatst om te voorkomen dat ze weer op avontuur zouden gaan in de tuinen van onze burens, een nieuw terras werd gebouwd, planten gepland en puin dat tevoorschijn kwam bij de bouw van het nieuwe terras werd afgevoerd in een container. Bruikbare stenen werden bewaard voor een nieuw terras en het plan voor een hot tub in de tuin werd nieuw leven ingeblazen...

Nu gaan we na enige tijd weer langzaam terug naar 'normaal'. Meer mensen gaan weer naar hun werk, en we zullen nog moeten zien hoeveel van de betrokkenheid op onze directe woonomgeving zal overleven.

De bar

Onze centrale ontmoetingsruimte, de bar, is nog gesloten. Geen baravonden, geen feesten, geen vergaderingen of filmavonden, geen flexwerkers, alleen af en toe een individuele gebruiker. Het bestuur zond een lijst rond met sites van musea, ook in het buitenland, van uitvoeringen van ballet en opera, gratis films en last but not least een cursus eerste hulp. Handig in deze tijd van corona.

De lege bar

Andere clusters

Nu de bar gesloten is, hebben we nauwelijks contact met bewoners van de andere clusters. Om te kunnen schrijven over wat daar gebeurde heb ik een aantal telefoontjes moeten plegen.

Zo bleek dat bewoners van de 'gele' cluster zich ook in subgroepjes hadden opgedeeld. En net als in onze 'groene' cluster had een van deze subgroepjes zich gevestigd in een van de gemeenschappelijke keukens. Op een avond heeft deze groep samen in de hot tub gezeten, in de tuin van de 'gele' cluster. Achteraf hadden ze zich wel zorgen gemaakt, maar iedereen is gezond gebleven.

Waar bewoners van 'groen' de tuin herontdekten waren er in andere clusters bewoners die hun eigen privéruimten begonnen op te knappen. Zo zien we heel wat fris geverfde muren en schone vensters in het project.

Nu, na een aantal maanden 'lockdown' begint men in 'geel' wel weer te verlangen naar de normale wereld waar je elkaar kunt aanraken en af en toe eens omhelzen.

In de 'rode' cluster hebben de bewoners zich ook opgesplitst in kleine subgroepjes. Hier lijkt het erop dat toch twee mensen het slachtoffer van het virus zijn geworden. Clustergenoten hebben toen de boodschappen gedaan en eten klaargemaakt. Intussen zijn zij weer redelijk opgeknapt, terwijl niemand anders in de cluster geïnfecteerd is.

Vanuit de 'blauwe' cluster kreeg ik het volgende bericht:

Onze cluster bestaat uit vier groepen die elkaar op natuurlijke wijze de ruimte laten, ook in normale tijden. Af en

toe is het wel gezellig in de tuin, maar toen de coronacrisis ons trof hadden we een paar weken lang geen contact met elkaar. De thuiswerkers streken in de keukens neer, we beschouwden elkaar als één huishouden. We hebben gekozen om samen te wonen, dus willen we ook gewoon als thuis voelen en samen in de keuken een gezin zijn. In de vrije weekenden hebben eigenlijk alle groepen hun keukens opgeknapt en bij die gelegenheid ook weer eens grondig schoongemaakt. Toen het weer wat beter werd er weer buiten gegeten en langzamerhand begon men elkaar weer op te zoeken. We probeerden niet te knuffelen en afstand te houden, maar tijdens de hittegolf zaten we toch met meerderen in een zwembadje. Gelukkig werd niemand ziek!

Sommigen waren echt bang voor het virus en isoleerden zich volledig van de groepen. Dat werd gewoon geaccepteerd. En toch: de quarantaine heeft het groepsgevoel op een goede manier beïnvloed. Binnen de groepen zijn de vriendschapsbanden gegroeid door het thuiswerken, de gedeelde maaltijden en gedeelde zorgen. We hadden veel contact met elkaar omdat we elke dag met elkaars levens in aanraking kwamen. Nu zijn er 'inside jokes', filmavonden en een favoriete pizzaboer. Dat komt vooral door de knappe jonge bezorger, maar de pizza is ook erg lekker, hoor!

Annalena Hoyer

De crisis was moeilijk om mee om te gaan vanwege de vele contacten binnen het project. Maar door in kleine groepjes op te delen en thuis te blijven, konden bewoners het belang van hun eigen privéruimte herontdekken, en begonnen zij deze op te knappen als nooit tevoren. Anderen herontdekten de gemeenschappelijke clustertuin, waar ze (meestentijds) afstand konden houden. Degenen die een zeker risico namen door in groepjes in de keukens neer te strijken konden de onderlinge relaties met hun groepsgenoten opnieuw ontdekken. En uiteindelijk ook het belang van contacten met de buitenwereld...

Uiteindelijk werkte het thuisblijven positief uit voor onze betrokkenheid op onze ruimtelijke en sociale omgeving, ondanks het feit dat we afstand moesten houden.

Els de Jong

We kregen het trieste bericht van het overlijden van Els de Jong op acht oktober.

Els kennen we van het sociaal wetenschappelijk onderzoek dat zij deed op het gebied van gemeenschappelijk wonen.

De laatste jaren werkte zij veel samen met Dorit Fromm. Hun onderzoek was vooral gericht op Centraal Wonen 'De Hilversumse Meent'.

Aan dit onderzoek hebben we vanuit de vereniging nog een paar steentjes kunnen bijdragen, maar het is vooral dank zij de noeste arbeid van Els en Dorit dat er gestage voortgang was en het onderzoek is afgerond.

Dit onderzoek is een vervolg op het (promotie)onderzoek dat Beatrice Kesler in de beginfase van deze woongemeenschap eind jaren zeventig heeft uitgevoerd.

De resultaten van dit onderzoek verschijnen binnenkort in boekvorm. Helaas heeft Els het uitkomen van het boek niet meer kunnen meemaken.

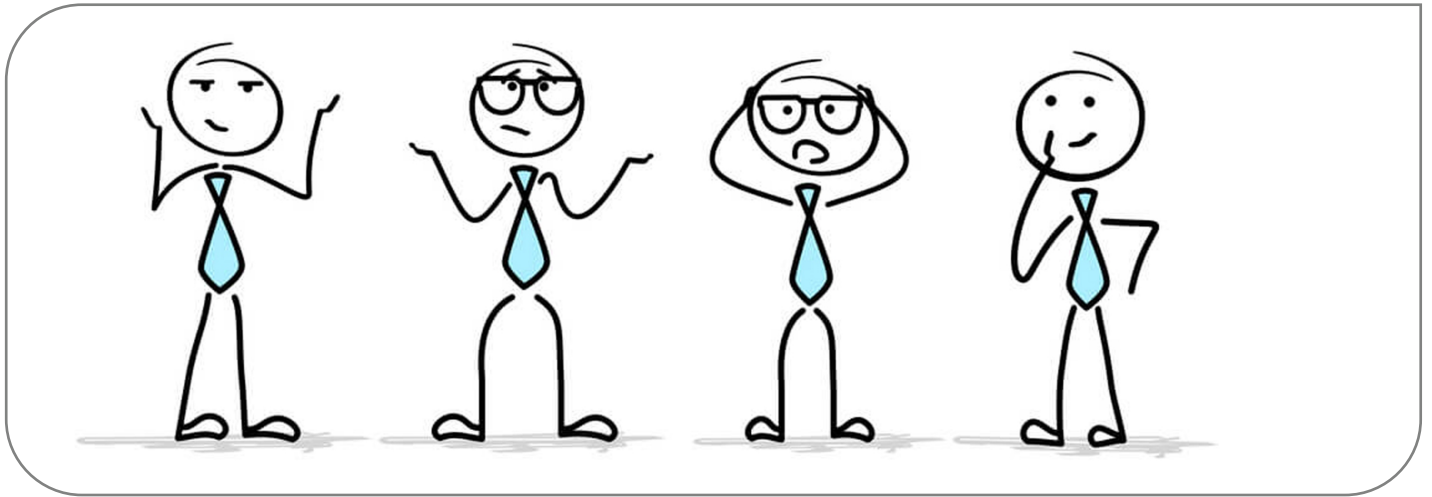
Als sociologe heeft Els de afgelopen decennia meerdere malen en op verschillende plekken onderzoek gedaan naar kansen en ervaringen op het gebied van gemeenschappelijk wonen. Hieronder een haalbaarheids-onderzoek naar wooncoöperaties begin jaren negentig met als voorbeeld 'De Nieuwe Blauen' in Rotterdam. Kenmerken van het - nog te ontwikkelen - project zijn: collectief eigendom, zelfbeheer, zelfbouw, combinatie wonen/werken én gemeenschappelijke voorzieningen. Het advies was positief en het project 'Coöp Vredenoord' is inderdaad uitgevoerd en later is het ontwikkelde model op verschillende plekken herhaald. (Op haar website www.wono.nl en op repository.cohousing.nl worden meer onderzoeken genoemd waar Els bij betrokken is geweest).

Els kennen wij (Peter) vooral als een toegewijd en zorgvuldig onderzoeker op het gebied van gemeenschappelijk wonen, het meest recent door haar werk met Dorit in 'De Hilversumse Meent'. En (Anna) van een intensieve, productieve samenwerking aan het haalbaarheids-onderzoek 'De Nieuwe Blauen', in opdracht van de Buurt Ontwikkelings Maatschappij (BOM) en met gemeentelijke subsidie.

Els heeft veel gedaan voor gemeenschappelijk wonen, steeds vanuit duurzame belangstelling daarvoor en een positief kritische en tegelijkertijd respectvolle benadering. Haar onderzoek en publicaties hebben bijgedragen aan kennis van en inzicht in dit belangrijke, maatschappelijke 'verschijnsel'.

Anna Dijkhuis en Peter Bakker

Beloftes, afspraken, regels, verplichtingen en verantwoordelijkheden

Toen ik anderen het concept van dit artikel liet zien, werd gezegd dat er geen kop en staart is en dat het daarom niet helemaal duidelijk wordt waar het artikel over gaat.

Vooruit dan: dit artikel gaat over afspraken en het nakomen daarvan. Afspraken die ieder met zijn of haar woongemeenschap heeft gemaakt. Afspraken waar je je mee akkoord hebt verklaard toen je er kwam wonen: op een formele manier of simpelweg door er te komen wonen. En het gaat over afspraken, en het nakomen daarvan, die tijdens dat je er woont worden gemaakt.

Er zijn afspraken die je samen maakt en regels die je opgelegd krijgt. Verplichtingen die je zelf aan gaat versus verplichtingen die je opgelegd krijgt. Je houdt je er aan ... of niet.

Ben je allergies voor de woorden 'regel', 'plicht' of 'moet'? Ben je meer een fan van 'vrijblijvend' en 'spontaan' (woorden waar ik dan weer een lichte allergie voor heb ontwikkeld)?

Hoe kijk je tegen afspraken aan die je met één persoon hebt gemaakt? Waarschijnlijk toch iets als waartoe jij en de ander zich hebben verplicht. Waar je je verantwoordelijk voor voelt om de afspraak na te komen. Of om er in ieder geval op terug te komen als het nakomen echt niet lukt of niet op tijd lukt.

In een woongemeenschap worden allerlei afspraken gemaakt. Vaak zijn die er al bij binnenkomst, dus buiten jou om genomen. Te vinden in statuten, het huishoudelijk reglement, de intentie-verklaring en dergelijke. Waar je toen 'ja' tegen hebt gezegd.

Ze werden je niet opgelegd, je hoefde er immers niet te komen wonen.

Als je er eenmaal woont neem je deel aan bewoners- en werkgroepvergaderingen waar ook weer afspraken worden gemaakt. Zeker als er met consensus of consent wordt besloten, zijn dat besluiten met jouw volle instemming. En ook bij meerderheidsbesluitvorming is er indirect je instemming: je bent immers akkoord gegaan bij een dergelijke wijze van besluitvorming.

Als je niet bij de besluitvorming kon of wilde zijn, of als een bestaande afspraak je niet meer bevalt, kun je meestal wel met een voorstel voor een betere afspraak komen.

Waarschijnlijk voel je gevoelsmatig minder verbonden met een afspraak waar je niet bij was toen deze werd gemaakt of waarbij je tot de tegenstemmers behoorde.

Maar anderen in de woongemeenschap zullen toch van je verwachten dat je je aan de afspraken, de afgesproken regels, houdt.

Zoals je ook hoopt dat anderen zich aan afspraken houden die voor jou belangrijk zijn.

Een woongemeenschap kan niet bestaan zonder inzet van en afstemming tussen haar bewoners. Zowel in sociale zin: elkaar opzoeken, interesse in elkaar, elkaar helpen.

Daarnaast is er veel te doen om het geheel in stand te houden en verder te helpen. Zoals samen overleggen over nieuwe plannen en om problemen op te lossen; praktische en leuke dingen organiseren; achter de bar staan; schoonmaken; onderhandelen met de gemeente of woningbouwcorporatie; overleggen met een aannemer of klusjespersoon over onderhoud. Daar kun je beter met zijn allen voor staan dan dat je het aan de paar mensen overlaat 'die zo nodig 'moeten' of die je dan maar 'vergadertijgers' noemt.

Nu nog een staart aan dit artikel. Hierboven gaat het me om de verantwoordelijkheid van iedere woongemeenschap-bewoner voor het nakomen van de gemaakte afspraken. Om zo een gemeenschap te vormen en te behouden waar vertrouwen is: in elkaar en in de gemeenschap als geheel.

Peter Bakker, 02-11-2020

Gehoord • Gezien • Gelezen

Samen wonen - Samen kopen

Gemeenschappelijk eigendom van woonruimte

Zo heet de nieuwe brochure van adviesbureau STUT-Consult die in maart verscheen: In aansluiting op de aanwassende stroom van nieuwe initiatieven voor gemeenschappelijk wonen zijn er speciale arrangementen ontwikkeld gericht op zo'n collectieve financiering. Het is nu moeilijk om aan geld te komen om je plannen te verwezenlijken. Maar voor 'concrete initiatieven kunnen wij u informeren over de huidige mogelijkheden - en beperkingen - en begeleiden in het contact met financiers'.

De brochure gaat in 32 bladzijden uitvoerig in op rechts-vormen en financiële organisatie. Rechtsvormen zijn onder andere: mede eigendom, gedeeltelijk eigendom, de woonvereniging, de coöperatieve vereniging, de vereniging van eigenaren, stichting en het collectief particuliere opdrachtgeverschap. En de organisatie van gemeenschappelijk eigendom gaat over: financiële verplichtingen, risico's, aansprakelijkheid, vermogensdeling en belastingaftrek. (www.stut-consult.nl)

De Silent Disco

CW De Banier in Rotterdam organiseerde met succes een 'silent disco' vermeldt het septembernummer van 'De Leut', hun projectblad.

Op een warme en zonnige avond stroomde er langzaam aan meer en meer mensen met koptelefoons de balkons op en de tuin in. Sommigen moesten eerst wennen aan het concept van silent disco maar gaandeweg liet iedereen haar of zijn schaamte varen en werd er gedanst, gesprongen en gezongen dat het een lieve lust was! Het was een feest dat te vroeg eindigde en smaakte naar meer!

Omslag brengt mensen bijeen rond de thema's milieu, vrede, cultuur, werk, economie en solidariteit.

Het moest er een keer van komen, na 27 jaargangen: Omslag houdt ermee op! Hun tijdschrift ZOZ nummer 160 - november/december - zal het laatste exemplaar zijn. Wat een gemis zal dat zijn voor de 1000 abonnees! Maar ook voor de redactie van Gewoon Anders; die hebben steeds stukjes uit ZOZ overgenomen. Het was een zeer veelzijdig tijdschrift. Vol met informatie over nieuwe ontwikkelingen.

Ook op het gebied van anders wonen zijn de mensen van Omslag heel goed op de hoogte. De gratis nieuwsbrief AWAL, Anders Wonen Anders Leven, bevat alle denkbare informatie op dit gebied.

In ZOZ 157 lasen we - heel verrassend: Kennismaken met Centraal Wonen? De Vereniging Gemeenschappelijk Wonen (VGL) geeft het magazine Gewoon Anders uit. De inhoud van alle edities staat online.

In de laatste editie van ZOZ, van november/december 2020, schrijft Marta Resink onder de alinea **Experimenten met anders wonen**:

Na vele jaren van voorbereiding konden in oktober de eerste bewoners van Ecodorp Boxtel in Brabant hun huis betrekken. Er wordt nog volop verder gebouwd aan deze super duurzame wijk, waar uiteindelijk 30 klimaatpositieve woningen, zes mantelzorgwoningen en een buurthuis zullen verrijzen, in een wijkje met moestuin, een voedselbos, eigen energievoorziening, ecologische waterzuivering en duurzame ondernemingen. Volg de bouw (ook filmpjes!) op www.ecodorpboekel.nl.

In december verschijnt het boek 'Minitopia', ruimte voor je droomwens, over radicaal nieuwe woonvormen.

Centraal staat het tijdelijke experiment Minitopia aan de Poeldonk in Den Bosch, met zo'n twintig verschillende, vaak zelfgebouwde duurzame huizen en hun bewoners. De auteurs van het boek kijken ook naar de toekomst: wat is nodig voor echte verduurzaming van wonen en welke rol spelen woningbouwcorporaties, bouwbedrijven, ontwerpers en bewoners in dit proces? Meer over Minitopia en over het boek: www.minitopia.eu.

HT

Kim Verheugen

COLUMN

Dode dieren

In de Wonenwijd heb je je eigen stukje tuin en dat wat wij adoptietuin noemen. Zeg maar de paar meter voor de gemeenschappelijke binnentuin. De meesten hebben hun eigen stukje tuin als terras en in hun adoptietuin onderhouden en koesteren ze plantjes. Maar soms ook meer dan plantjes...

Toen buurvrouw X verhuisde vroeg ze me of ze haar dode huisdieren weer moest opgraven uit haar adoptietuin. Tja, goeie vraag. Het lijkt me niet dat een nieuwe bewoner het fijn vindt om een half ontbonden kat tegen te komen als hij een nieuwe rododendron wil planten. Ik was ook nog in een soort van veronderstelling dat je in onze Wonenwijd geen dieren mocht begraven.

'Ah daar weet Kim wel raad mee,' zei buurvrouw Y die erbij kwam. Ik hoopte nog zo dat ze niet verder ging en keek naar mijn puber. Te laat. 'Oh nee... dat ga je niet,' siste hij tussen zijn tanden door. Buurvrouw Y had haar fout direct door en mompelde iets van een klusje wat ze nog moest doen. 'Wat? Wil ze dan?' vroeg de verhuisende buurvrouw aan mijn puber. 'Jouw katten opgraven en het schedeltje zet ze dan onder een stolpje in de kamer.'

Geschrokken keek buurvrouw X me aan. 'Nee, natuurlijk niet,' mompelde ik en keek mijn hormonenbom schuldbe-wust aan.

Waarschijnlijk heeft dit kind bij verwekking een dier als beschermengeltje meegekregen en is zijn liefde voor dieren nu zo groot. Het doet me denken aan vroeger, toen die puber nog maar twee turven hoog was. Onze geliefde poes ging dood. Het moppie was het liefste wat er bestond en verdiende een waardig afscheid. In die tijd was mijn liefde voor schedeltjes al aan het groeien, maar een schedel van voormalig huisdier was zelfs voor mij een niet over te steken grens. Nee, ik had zelfs een gat van dik een meter diep gegraven om het diertje maar nooit meer tegen te komen. Snotterend heb ik haar daarin gelegd en eindeloos nog naar haar gekeken. Tot die kleine spruit me op mijn schouder klopte en heel wijs tegen me zei dat ik nu moest loslaten. Vanaf dat moment was het onze privé begraafplaats.

Elk huisdier wat dood ging en elk dier wat mijn zoon dood op straat vond ging dat gat in. Twee konijnen, vissen, platgereden egeltjes, een kip van de burens, een eekhoorn en diverse vogeltjes later was het gat wel een beetje vol aan het raken. Althans... ik durfde niet meer zo diep te graven, bang om een half ontbonden diertje tegen te komen. Het laatste vogeltje verdween in een ondiep grafje en ik zei tegen mijn zoon dat het de laatste moest zijn om die reden.

'We kunnen de plek toch markeren?' zei hij zacht. Ik was best wel even trots dat mijn kleine vent zulke moeilijke woorden gebruikte. Om duidelijk te maken wat hij bedoelde pakte hij een stokje en voor ik kon ingrijpen ramde hij het stokje de grond in.

'Ah nee... wat doe je nou?' zei ik en ik voelde wat gal omhoog komen. 'Nu weten we voor altijd waar het vogeltje ligt.' Hij voelde zich een hele vent dat hij dit helemaal zelf bedacht had, dat zag je wel aan dat onschuldige gezichtje.

'Nee, schat, dit kan niet. Je hebt... je hebt...' Ik kon het niet uit mijn strot krijgen.

'Echt niet... Kijk maar,' riep hij en hij trok het stokje weer omhoog. Alweer was ik te laat.

Het was het laatste diertje wat bij ons een staatsbegrafenis kreeg en voortaan verdwenen dode dieren bij ons spontaan naar de hemel. Je knipert even met je ogen en weg is het. Totdat ik tijdens een hittegolf pardoes vergat de kliko aan de weg te zetten, maar dat is weer een ander verhaal.

Ik kijk weer even naar buurvrouw X en verzeker haar dat ik ook na haar vertrek niet ga spitten in haar tuin. Natuurlijk moet ik die puber van mij ook een lel verkopen omdat hij ergens tijdens het opgroeien zijn onschuld en zijn vertrouwen in zijn moeder is kwijtgeraakt. Binnen ons gemeenschappelijk wonen project zijn er gelukkig regels, maar soms wil je niet weten of iedereen zich aan deze regels houdt.

Waarom niet meer betaalbare woningen bouwen?

In Duitsland is een interessant project gestart. De Berlijnse Senaat wist een paar jaar geleden de verkoop van een oud kazerneterrein in de wijk Kreuzberg tegen te houden. Het stuk grond kwam daardoor niet in handen van een vastgoedbedrijf. Door het stuk grond te kopen werd De Berlijnse Senaat zelf eigenaar. Nu wordt samen met een aantal bewoners-initiatieven een plan ontwikkelt voor betaalbare woningen en bedrijfs- en atelierruimte op het terrein.

Het project in Kreuzberg is daarom ook interessant, omdat het de vraag oproept: als er meer betaalbare woningen nodig zijn, waarom worden die dan niet gewoon gebouwd? Het antwoord op die vraag ligt in Brussel. Het blijkt niet zomaar te kunnen in verband met allerlei EU-regels. Lidstaten mogen woningbouw alleen ondersteunen als deze voor de allerlaagste inkomensgroepen zijn. Zo niet dan ontstaat oneerlijke concurrentie met de vrije markt.

Het voormalig Kreuzberg kazerneterrein

Landen worden gedwongen de doelgroep voor sociale woningbouw duidelijk te omschrijven. In Nederland heeft dit ertoe geleid dat woningcorporaties bijna alleen nog maar aan huishoudens met een inkomen onder de 39.000 euro mogen verhuren.

Europarlementariër Kim van Sparrentak (GroenLinks) wil deze EU-regels nu veranderen. Ze heeft onlangs een initiatiefvoorstel ingediend, waarin ze aanbevelingen doet om de betaalbaarheid van wonen in de EU te verbeteren. Eén van de punten uit haar rapport is het aanpassen van de staatssteunregels. Dat moet het voor overheden en woningcorporaties mogelijk maken ook te bouwen voor mensen die niet tot de armste groepen behoren, maar voor wie wonen op dit moment toch te duur is. Daarnaast doet Van Sparrentak onder andere voorstellen voor het sterker belasten van beleggers op de woningmarkt, het maken van regels tegen huisuitzettingen en het bevorderen van investeringen in woningbouw.

CA

Bron: De Correspondent / Josta van Bockxmeer

Vereniging Gemeenschappelijk Wonen

Postbus 19163, 3501 DD Utrecht
Telefoon: 06-13015869
Bank: NL69 INGB 0002015796
Internet: www.gemeenschappelijkwonen.nl
Mail: info@gemeenschappelijkwonen.nl

Lidmaatschap en abonnement Gewoon Anders

- Contributie voor woongemeenschappen van minder dan 25 huishoudens: € 4,00 per huishouden
- Voor woongemeenschappen van 25 of meer huishoudens: € 37,50 + € 2,50 per huishouden
In beide gevallen is dit inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders
Extra abonnementen à € 5,00 per stuk
- Woongemeenschappen in oprichting: € 25,00 (onafhankelijk van aantal huishoudens)
Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders
Extra abonnementen à € 5,00 per stuk
- Donateurschap: € 15,00
Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders
Losse abonnementen: € 15,00 (opzeggen voor 1 oktober)

Bestuur

Peter Bakker (voorzitter)
Marcel Leentvaar (secretaris)
Gerard Franse (penningmeester)
Bram Arnold (gewoon lid)

Bureau

Tienta Verlegh

Algemene informatie

Kijk op www.gemeenschappelijkwonen.nl voor:

- Adressen aangesloten woongemeenschappen
- Consulanten
- Verwante (ook buitenlandse) organisaties
- De digitale 'Gewoon Anders'
- Het logeernetwerk
- Studiemateriaal en allerlei actuele informatie over gemeenschappelijk wonen

En ook voor informatie over:

- Adressen van andere woongemeenschappen
- Uitgebreide informatie voor initiatiefgroepen en bestaande woongemeenschappen

Prikbord

Voor woongemeenschappen die nieuwe bewoners zoeken en voor mensen die op zoek zijn naar een woon-gemeenschap is er de gratis site: www.woongroep.net

Forum

www.gemeenschappelijkwonen.nl/forum

Twitter accounts

@centraalwonen
@CohousingNL
@GemWonenDag

Tips voor een luie zondag

We nestelen ons vaker dan ooit op de bank deze dagen. Omdat het nou eenmaal van ons gevraagd wordt én omdat de dagen guurder worden. Maak van de nood een deugd en geniet van deze films.

My Octopus Teacher

‘We zijn onderdeel van de wereld, en niet zomaar een bezoeker.’ In 'My Octopus Teacher' filmt filmmaker Craig Foster zijn bijzondere band met een inktvis. Het lijkt onwaarschijnlijk om een relatie met een inktvis op te bouwen maar door de dagelijkse bezoeken van Foster zoekt het nieuwsgierige dier toenadering. Van haar leert hij echt te leven en verkent hij zijn eigen verhouding tot de natuur. Te zien op Netflix.

Woman

Van Yann Arthus-Bertrand, maker van de indrukwekkende documentaire Human, is er nu Woman: een intiem en inspirerend portret van tweeduizend vrouwen uit vijftig verschillende landen. Een film over vrouwelijkheid en de omstandigheden voor vrouwen, die in veel delen van de wereld nog verre van ideaal zijn. Te zien op Cinetree.

Bron: MaatschapWij